

Tien talen naast elkaar

1 januari 2002

Auteur: [Ineke van de Craats](#)

Volume: [05](#)

Nummer: [4](#)

Pagina's: 18-23

Documenten

- [alfanieuws_jrg05_055.pdf](#)

e en taal centyaa tien talen naast elkaar ineke van de craats tien talen plaatsen we in deze rubriek naast elkaar het zijn alle tien talen die als thuistaal gesproken worden door immigranten en asielzoekers in nederland de meeste van die talen zijn al eens eerder besproken in alfa nieuws als vaste punten bij die besprekingen kwamen steeds naar voren een stukje geschiedenis iets over het schrift het percentage analfabeten en enkele belangrijke kenmerken van de taal die hun weerslag kunnen hebben op het leerproces van nederlands als tweede taal deze keer willen we een overzicht maken van enkele opvallende bijzonderheden van die talen zodat een docent snel een indruk kan krijgen met wat voor talige verschijnselen bepaalde cursisten ervaring hebben en of invloed vanuit hun eerste taal een rol speelt bij hun verwerving van nederlands als tweede taal hieronder wordt een korte toelichting gegeven bij iedere kolom van de matrix op pagina 22 23 landen talen schrift en geletterdheid door de website van de ethnologue sil org ethnologue in dezelfde kolom bovenaan de lijst van besproken landen en staat welk schriftsysteem gehanteerd wordt talen staat nederland en het nederlands dat voor de betreffende taal ook talen die bekend is gedaan om een referentiekader te hebben staan als vooral gesproken talen zoals de voor de andere talen tenslotte is nederlands berbertainen kunnen geschreven worden er de taal die geleerd moet worden en levert een bestaat zelfs een eeuwenoud schriftsysteem van de andere moeder talen de basiskennis voor het berber zie daarvoor alfa nieuws van waaruit een bepaalde nt2 leerder start 2000 3 dat nu wat gemoderniseerd furore bedoeld wordt dat een marokkaan nederlands maakt het tfinagh leert met kennis van het marokkaans of van een berbertain taal in zijn hoofd wat voor idee klanksysteem men ook heeft van het taalverwervingsproces het valt niet te ontkennen dat een nt2 leerder in de vierde kolom van de matrix staan enkele het grammaticale systeem van de betreffende kenmerken van het klanksysteem er wordt moedertaal grondig beheerst of we nu denken een indicatie gegeven van het aantal spraak aan de uitspraak de fonetiek de klankwetten klanken zo mogelijk ook over het aantal de fonologie de structuur van zelfstandige klinkers en medeklinkers de ene taal heeft naamwoorden en werkwoorden morfologie namelijk een veel grotere variatie aan klinkers en de zinsbouw syntaxis het kan niet alleen dan de andere taal of de klinkers worden niet informatief maar ook nuttig voor een docent altijd opgeschreven terwijl ze

wel uitgesproken zijn om iets te weten van die moedertaal van worden dat is bijvoorbeeld het geval voor het elk van die componenten van taal zal iets marokkaans arabisch en het berber op gezegd worden in dit overzicht papier kan een lettergreep uit louter in de tweede kolom van de matrix zijn medeklinkers bestaan in het onderstaande gegevens te vinden over wat de belangrijkste woord staan vier medeklinkers die twee talen zijn in het betreffende land in de derde lettergrepen vormen in de uitspraak wordt er kolom staan gegevens over het percentage een heel korte leel tussen de medeklinkers van analfabeten in dat land die percentages zijn een lettergreep geplaatst gebaseerd op gegevens die aangeleverd zijn 18 sxdm berber de letters zijn afkortingen van uitspraak sex dem s subject of onderwerp v verb of werkwoord in deze kolom wordt ook aangegeven of het o object of lijdend voorwerp om een toontaal gaat in een toontaal heeft dat zijn misschien meer variaties dan waar je een woord een bepaald toonhoogtepatroon in eerste instantie aan denkt omdat wij als dat duidelijk een functie heeft voor de nederlanders meer in aanraking komen met betekenis van het woord als toonhoogte al engels en frans krijgen we namelijk al snel de een functie heeft binnen het woord is het indruk dat alle talen zo in elkaar zitten svo moeilijk om toonhoogte ook nog binnen de zin die volgorde heeft het nederlands ook in de een functie toe te kennen het chinees kent hoofdzin daarom geen intonatie om een zin vragend te maken zoals in het frans heel gebruikelijk is ik neem morgen de trein maar het chinees gebruikt een klein woord s v 0 partikel is de vakterm om een bevestigende zin vragend te maken dat is dus niet het nederlands en het duits is echter hetzelfde als een vraagwoord een bijzonder omdat in de hoofdzin het vraag partikel betekent namelijk niets een hoofdwerkwoord ook achteraan de zin kan vraagwoord wel staan als er een hulpwerkwoord is van tijd of aspect hebben zijn of van modaliteit ni lai chinees moeten willen jij komt ik heb gisteren al vroeg de trein naar ni lai ma rotterdam genomen jij komt vraagpartikel kom je ik wil morgen al vroeg de trein naar rotterdam nemen in vrijwel iedere taal beïnvloeden klanken elkaar in de uitspraak assimilatie in het in de bijzin komt het werkwoord altijd turks is dat verschijnsel heel sterk het is zelfs achteraan zoals uit onderstaand voorbeeld in de schrijfwijze te zien klinkers binnen een duidelijk wordt woord passen zich aan elkaar aan klinkerharmonie het turks kent bijvoorbeeld ik was laat twee meervouds vormen de achtervoegsels omdat ik de trein van 8 uur gemist ier en lar de eerste klinker van het woord had bepaalt welke van de twee meervouds uitgangen past als de eerste klinker een ie het nederlands heeft dus eigenlijk twee zonder puntjes is ongeveer net zo uit te volgordes svo en sov spreken als de nederlandse stomme e moet lar gebruikt worden en wanneer de eerste subject onderwerp klinker een o is ier in het nederlands is een goedgevormde zin klz iar meisjes turks altijd voorzien van een onderwerp zelfs in ogretmen ier onderwijzers zinnen waar het niet voor de hand ligt aan een persoon of ding te denken als uitvoerder van zinsbouw een handeling wordt een onderwerp geplaatst denk maar aan zulke werkwoorden wat de zinsbouw betreft wordt hier alleen als regenen in zinnen met die werkwoorden ingegaan op de basisvolgorde van de hoofdzin wordt het als onderwerp gebruikt het regent en als die afwijkend is ook van de bijzin de er zijn ook talen waar de taalgebruiker niet volgorde van vraagzinnen komt hier niet aan ver-

plicht is altijd een onderwerp in te voeren de orde in de matrix 5e kolom komen maar waar dus gewoon gezegd mag worden drie basisvolgordes voor svo vso en sov 19 geli yorum turks uitgebreider is kom 1 pers enkelvoud in de matrix is ook informatie over meervoudsmarkeringen opgenomen maar in plaats van alleen als die altijd ontbreken chinees of kunnen ontbreken bijvoorbeeld als er al een ben gel i yorum telwoord voorafgaat turks twee boek een ik beklemtoond kom 1 pers enkelvoud taal kan namelijk soms heel economisch omspringen met haar uitdrukkingmogelijk als je in die talen wel een persoonlijk heden voornaamwoord gebruikt geef je automatisch meer aandacht aan het onderwerp wat wij in lidwoorden het nederlands doen door het woord te beklemtonen in zulke talen hoeft men dus ook lidwoorden maken ook deel uit van de geen vervangend onderwerp zoals in het naamwoordgroep maar heel wat talen moeten nederlands het in te voeren in zinneljes die het zonder lidwoorden doen er zijn dan vaak weersomstandigheden uitdrukken en in andere taalmiddelen om uitdrukking te geven zinneljes als het is mooi weer vandaag of of een zelfstandig naamwoord bepaald is of het is lekker er zijn veel talen die net zo gaan niet de plaatsing van een zelfstandig als het turks en waarin het onderwerp naamwoord aan het begin van de zin houdt subject niet verplicht is voor zover bekend is bijvoorbeeld vrijwel automatisch in dat het die bijzonderheid aangegeven in de matrix op een bekend element is voor de de volgende pagina s het is wel aardig om te gesprekspartners en daarom is nadere weten dat er meer talen zijn waar een bepaling overbodig als bijvoorbeeld gezegd persoonlijk voornaamwoord als subject wordt kat zit in de tuin weten beiden om weggelaten kan worden spaans italiaans welke kat het gaat in veel talen wordt dan kat dan talen waarin dat niet mag nederlands niet nader gemarkeerd maar wel als de engels frans gesprekspartners niets weten van die kat dan wordt een onbepaald lidwoord of het telwoord de naamwoordgroep een bijv in het turks ingevoegd of een achtervoegsel dat onbepaaldheid aangeeft de naamwoordgroep kan uit verschillende koerdisch elementen bestaan bijv de blauwe kamer van de ene taal is dus meer geneigd mijn zus in de matrix 6e kolom is alleen de bepaaldheid te markeren albanees soma vorm van het zelfstandig naamwoord lisch de andere taal drukt in de eerste plaats opgenomen en de plaats van het bijvoeglijk onbepaaldheid uit koerdisch turks berber naamwoord of adjectief a het adjectief nederlands doet beide ter illustratie een kan voor of achter het zelfstandig naamwoord voorbeeld uit het somalisch n we krijgen dus an zoals in het nederlands of na zoals in het frans ia alaab bagage somalisch chambre bleue alaab ta de bagage bij de vorm van de zelfstandige alaab taas die bagage naamwoorden wordt bekeken of er naamvals uitgangen zijn in het nederlands waren er werkwoordsvormen vroeger wel naamvalsuitgangen op zelf standige naamwoorden zoals nu nog in het werkwoord kan soms heel complexe versteende uitdrukkingen te horen is vormen aannemen in sommige talen worden naamvallen zijn nog steeds waarneembaar in zoveel mogelijk aspecten van het werkwoord het systeem van voornaamwoorden in een woord uitgedrukt door middel van korte bijvoorbeeld ik mij mijn en hij hem zijn in toevoegingen een passieve zin wordt de matrix is er alleen gekeken naar bijvoorbeeld uitgedrukt door toevoeging van naamvalsuitgangen op zelfstandige naam twee klanken i in het voorbeeld hieronder woorden niet naar voornaamwoor-

den aan de stam van het werkwoord en het aspect waarvan het systeem in de meeste talen niet kunnen wordt uitgedrukt door het 20 toevoegen van ama turks is een goed zij jubelt voorbeeld van zo n agglutinerende plakkende taal 2 t elisliw fadma t elisliw fadma evimiz satijamayacaktlr turks 3e pers vrouw jubelen fatma ev imiz sat ij ama yacak tlr fatma jubelt huis ons verkopen worden niet kunnen 3 i eeyyed hemmadi zullen 3e enkelvoud eeyyed hemmadi ons huis zal niet verkocht kunnen worden 3e pers man schreeuwen hemmadi hemmadi schreeuwt isolerende talen zoals het nederlands zijn veel meer geneigd deze bestanddelen van het nu het toch gaat over congruentie werkwoord uiteen te trekken dat is bij overeenkomst in persoon en getal tussen het voorbeeld het geval waar modaliteit moeten onderwerp en het werkwoord is het goed erop willen door aparte hulpwerkwoorden wordt te wijzen dat zulke congruentie geen uitgedrukt zoals we in de vertaling van het vanzelfsprekenheid is in zogenaamde turks kunnen zien in pidgintalen als ergatieve talen regelt het werkwoord zich vaak voorbeeld waarvan we het krio besproken niet naar het onderwerp maar naar het lijdend hebben is dat nog sterker zelfs de verleden voorwerp het onderwerp van overgankelijke tijd van zitten wordt hier door een partikel bin werkwoorden bijv zien dat een lijdend uitgedrukt voorwerp kan hebben krijgt daardoor een andere naamval dan het on derwerp van a bin de chop krio onovergankelijke werkwoorden komen dat ik verleden tijd duratief eten geen lijdend voorwerp kan hebben een ik zat te eten voorbeeld is het gemakkelijkst in het duratief zitten te nederlands zeg je in andere talen zoals het berbers en het marokkaans arabisch kunnen kleine ikzag ih m hij i kwam elementen die bijvoorbeeld een lijdend voorwerp aangeven zich vasthechten aan het maar in een ergatieve taal krijgen hem en hij werkwoord hier is dat het lijdend voorwerp t dezelfde naamval in het koerdisch is dat hem alleen het geval in de verleden tijd in het eerste zinnetje neemt het onderwerp ik dan de simd y t berber verbogen vorm aan mij maar bovendien gaat leren ik hem het werkwoord zich regelen naar het lijdend ik heb hem iets geleerd voorwerp dus wordt zoiets als maar ook de persoon die in het werkwoord wordt uitgedrukt kan zowel achter als voor de stam komen in bovenstaand voorbeeld achter de stam in onderstaande voorbeelden voor de ej ikzag h maar nu krij ij ij kwam n andere naamval die veel lijkt op mij het wordt dus stam t en i het subject fadma kan ook helemaal achterwege blijven 1e voorbeeld mij zag hij hieronder in onderstaande voorbeelden is te zien hoe bij de 3e persoon ook het geslacht maar omdat in het koerdisch het werkwoord van het onderwerp naar voren komt in de aan het eind komt wordt het werkwoordsvorm vrouwelijk in het 1e en 2e voorbeeld en mannelijk in het 3e voorbeeld mij hij zag 1 t elisliw berber hetgeen betekent ik zag hem t elisliw ingewikkeld dat is het omgekeerd ook het 3e pers vrouw jubelen geval voor uw cursisten 21 talen land analfabeten klanksysteem schriftsysteem nederlands nederland 1 5 analfabeet woord en zinsklemtoon latijns schrift pashtoe afghanistan mannen 69 analfabeet typerende klanken vrouwen 85 analfabeet itsl en idzl een leidse irl dari alfa nieuws 1999 1 arabisch schrift albanees albanie 15 analfabeet e stomme e kosovo bijv in ijave i week 2 dialecten latijns schrift gheg toskisch alfa nieuws 1999 2 mandarijn chinees china analfabeten toontaal wu shanghai toonhoogtepatronen vue kantonees karakterschrift mandarijn 4 min pinyin hulpschrift

kantonees 8 a 9 hakka latijns schrift geen vragende intonatie vraag partikel woorden in principe mono alfa nieuws 1999 4 syllabisch type mkm tigrinya eritrea 75 95 analfabeten verschillende keelklanken 7 klinkers alfa nieuws 2000 4 ethiopisch schrift of giiz koerdisch koerdistan 30 analfabeten meeste overeenkomst met turkije irak turks klanksysteem iran syrie latijns schrift in irak arabisch schrift alfa nieuws 1998 4 marokkaans marokko 60 analfabeet veel medeklinkers arabisch keelklanken arabisch schrift 3 klinkers ipllvl en ingl ontbreken berber mannen 75 analfabeet meer medeklinkers dan tamazight vrouwen 95 analfabeet arabisch tashelhit latijns arabisch schrift tarifit alfa nieuws 2000 3 tfinagh krio sierra leone 85 analfabeet 28 medeklinkers 9 klinkers latijns schrift alfa nieuws 2001 3 met toevoegingen somalisch somalie 60 80 analfabeet 5 klinkers ipl lvi en izi ontbreken latijnse schrift klinkerharmonie toonhoogteverschillen alfa nieuws 2000 1 hebben grammaticale functie turks turkije 10 14 analfabeet 8 klinkers kort uitgesproken 3 medeklinkers extra c o latijnse schrift klinkerharmonie de percentages analfabeten zijn ontleend aan de gegevens van de ethnologue andere cijfers komen voor 22 zinsbouw naamwoord lidwoord werkwoord nederlands naamvalsuitgangen bepaald de het werkwoord met geen onbepaald een uitgangen hoofdzin svo aparte hulpwerkwoorden bijzin sov geen lidwoord bij van tijd hebben zijn en adjectief naamwoord onbepaald meervoud modale hulpww moeten subject verplicht an boeken of massa water pashtoe en dari naamvalsuitgangen 2 ergatieve kenmerken sov na subject niet verplicht albanees naamvalsuitgangen 4 bepaald lidwoord wordt tijd wordt uitgedrukt door achter aan zelfst nw wisselende stammen van svo na vastgehecht het werkwoord geen lidwoord onbepaald subject niet verplicht chinees naamvalsuitgangen geen lidwoorden geen geen werkwoordsuitgangen svo meervoudsvormen losse onverbogen geen woorden partikel om tijd subject niet verplicht van het werkwoord aan te duiden tigrynia naamvalsuitgangen geen lidwoorden tijd wordt uitgedrukt door geen wisselende stammen van sov het werkwoord subject niet verplicht koerdisch naamvalsuitgangen 2 geen lidwoorden tijd wordt uitgedrukt door onbepaaldheid wisselende stammen van sov na aangegeven door het werkwoord subject niet verplicht achtervoegsel ergatieve kenmerken mar arabisch naamvalsuitgangen lidwoorden voor het vervoegingen op het vso i svo geen naamwoord aangehecht werkw voorvoegsels voor bijzin svo onvoltooide tijd subject niet verplicht na verschillende stammen berber complexe we rkw vormen vso i svo naamvalsuitgangen 2 alleen onbepaald lidwoord vervoeging op bijzin sv werkwoord apart voor subject niet verplicht vrouwelijk en mannelijk krio naamvalsuitgangen geen lidwoorden geen geen werkwoordsuitgangen svo subject verplicht an partikels drukken tijd uit somalisch naamvalsuitgangen 4 geen lidwoorden vervoegingen op het werkwoord tijd svo bepaaldheid wordt subject niet verplicht uitgedrukt door achtervoegsel turks naamvalsuitgangen 6 geen lidwoorden tussenvoegsels die sov meervoudsvormen modaliteit aspect tijd niet na telwoord telwoord een bir geeft aangeven en vervoeging subject niet verplicht an onbepaaldheid aan daaraan vast 23